

Nr 455

Av herr Holmberg m. fl., om fastställande av gränsvärden för buller samt vatten- och luftföroreningar.

(Lika lydande med motion nr 393 i Första kammaren)

Såväl i vårt land som på andra håll i den västerländska världen har samhällsutvecklingen under en följd av år inneburit ett utnyttjande och en förstöring av betydelsefulla miljötillgångar. Först under de allra senaste åren har konsekvenserna härav uppenbarats och diskuterats. Ehuru förutsättningarna i vårt land varit bättre än på många andra håll för en konsekvent miljöpolitik har likväl naturförstöringen fått fortgå nästan obegränsat.

Samhällsplaneringen

Under efterkrigstiden med dess snabba urbaniseringsprocess har däremot myndigheternas stadsplanering kommit att präglas av stereotypa, schematiska och ur miljösynpunkt tråkiga lösningar. I samband med den offentliga bostadslånegivningen, som utgjorde en väsentlig förutsättning för bostadsproduktionen, dekreterades att bostadshusen skulle utformas efter centralt fixerade mallar med husbredder, hushöjder och våningsplaner, utformade utan hänsynstagande till den lokala miljön och de naturliga förutsättningarna. Den förödande stereotypa svenska tätorten har under dessa årtionden fått sin slutgiltiga form. Det är i stort sett inom de sektorer, där utrymme för fritt initiativ förelegat, nämligen inom småhus- och radhusproduktionen som mänskliga och levande miljöer skapats.

En god boendemiljö omfattar inte endast en lämpligt utformad bostad. Afärscentra, skolor, lekplatser, barnstugor och fritidsområden är i de flesta fall självklara element i bostadsområdet, men i allt för ringa grad beaktas behovet av en tillfredsställande kulturell miljö. Lokaliteter för teater, musik, bibliotek samt inte minst religionsutövning måste ingå som enheter i utformningen av bostadsområden.

Samtidigt måste höga krav ställas på planläggningen så att buller och luftföroreningar så långt detta är möjligt undviks. Förläggande av trafikled genom bostadsområde måste undvikas med hänsyn till de olägenheter som en tät trafik medför. Vi borde i vårt land ha råd att bättre tillgodose behovet av

fritidsområden i anslutning till bostadsområdena. Framför allt i samband med höghusbebyggelsen är planering av stora gränsområden nödvändig.

Markföreningar

Naturvårdslagen innehåller förbud mot nedskräpning av naturen om detta kan leda till påtaglig olägenhet. Efterlevnaden av naturvårdslagens bestämmelser är emellertid icke tillfredsställande. Anledningen till detta torde vara den vaga utformning som nedskräpningsparagraferna fått, vilket medför att allmänheten icke uppfattar en måttlig nedskräpning såsom brott.

I vissa länder finns en lagstiftning som medför att även en ringa nedskräpning av naturen medför relativt sträng straffpåföljd. Erfarenheterna från dessa länder visar att en lagstiftning med möjlighet till omedelbart bötesföreläggande har en mycket gynnsam inverkan. Det synes därför motiverat att naturvårdslagens bestämmelser angående nedskräpning i naturen ändras på ett sådant sätt att även lindrigare nedskräpning kan bli föremål för åtal. Dessutom bör vid denna form av förseelse tillämpas samma system med direkt bötesföreläggande som nu används vid smärre brott mot trafikförordningen. Även om övervakningen av att inte nedskräpning sker är svår att genomföra, får inte detta tagas till intäkt för att en straffskärpning inte skulle ha en avskräckande effekt.

Huvudparten av det avfall som återfinns utefter vägarna kommer från trafikanternas matraster. Det är därför angeläget att underlätta för trafikanterna att utan nedskräpning göra sig av med de förpackningar som förbrukats under färden. Sedan många år har vägförvaltningen utefter de allmänna landsvägarna placerat avfallskärl. Det torde vara möjligt att utöka denna service så att avfallskärl — dimensionerade efter trafikens omfattning — utplaceras med kortare avstånd utefter större vägar.

Modern förpackningsindustri använder sig i dag i mycket hög grad av material som ger förpackningarna lång varaktighet. De vanligaste förpackningsmaterialen är — förutom papper — glas, plåt och plast, vilka senare har den egenskapen att de icke förstöres utan särskild kemisk påverkan. Den fara som det innebär för såväl människor som djur att glas och plåt ligger kvar i naturen torde vara uppenbar för de flesta. En effektiv upplysningskampanj skulle kunna leda till att denna typ av avfall i naturen minskades.

Den slutliga destruktionen av avfall utgör ett växande problem över hela landet. Destruktionen kan ske på många olika sätt, varför det knappast kan vara lämpligt att genom lagstiftning ålägga kommunerna den ena eller andra formen av destruktionsanläggning. Det väsentliga i detta sammahang är att destruktionen sker på ett tillfredsställande hygieniskt sätt så att den inte åstadkommer olägenheter för människor och djur. Den statliga insatsen på detta område bör inriktas på utformande av normer, forskning och upplysningsverksamhet samt stimulansbidrag för att åstadkomma förbättrade destruktionsanläggningar.

Luftvård

Luftföroreningarna i våra storstäder är i dag på väg mot värden som tvingar till en skärpt uppmärksamhet och snara åtgärder. Även om någon dödlighet på grund av luftföroreningarna ännu inte kunnat noteras i vårt land är det ovedersägligt att luftföroreningarna i de större städerna medför allvarliga hälsorisker för de människor som tvingas att leva där.

De vanligaste föroreningskällorna, nämligen industrierna, bostadsfastigheterna samt bilarna, medför var för sig så allvarliga risker att snabba åtgärder är nödvändiga för att förhindra en tilltagande luftförorening. Detta framstår så mycket tydligare som vi vet att den snabba industriella utvecklingen liksom tillväxten av tätorterna och den ökande biltätheten medför en ständigt stigande konsumtion av fossila bränslen.

Den av 1968 års riksdag beslutade maximeringen av svavelhalten i brännolja var ett steg i rätt riktning mot en minskning av svavelhalten i avgaserna, men åtgärden inriktade sig ensidigt på sänkande av svavelhalten, vilken endast representerar en del av de föroreningar som avgaserna ger upphov till.

Lika angeläget som det är att man stimulerar till användandet av så rena bränslen som möjligt är det att ge incitament till en utbyggnad av reningsanordningar för avgaserna. Reningsanordningarna har den fördelen att de inte enbart begränsar sig till ett ämne utan också medför en minskning av en lång rad föroreningar. Den av Kungl. Maj:t föreslagna bidragsformen för investeringar i luft- och vattenvårdande syfte kan här vara ett väsentligt bidrag, men den bör kompletteras med generösa avskrivningsregler för sådana investeringar.

De pågående undersökningarna om möjligheten att begränsa avgaserna från motorfordon som drivs med flytande bränsle bör påskyndas, så att bilfabrikanterna kan erhålla besked om vilka reningskrav som i framtiden kommer att ställas på avgaserna från bilar.

Bullerstörningar

Förutom arbetsplatsbuller måste ansträngningar göras för att komma till rätta med motorbuller och det buller som förekommer vid byggarbetsplatser. Schaktning, pålning och sprängning måste ofta företagas inom bebyggda områden och kan orsaka betydande sanitära olägenheter för omkringliggande fastigheter. Det finns i dag goda möjligheter att avsevärt sänka bullernivån — det gäller inte minst trafikmotorbullret — men det förutsätter att man ger klara direktiv om vilka bullernivåer som kan tillåtas i det enskilda fallet.

Även bullret i bostadsfastigheter kan medföra sanitär olägenhet. Kraven på effektiv ljudisolering i nybebyggelse måste därför sättas mycket högt.

För att hjälpa kommunerna i den kommunala planeringen av tätorter bör inom naturvårdsverket tillsättas en bullerbyrå med uppgift att utarbeta normer för mätning av buller samt att ge råd och anvisningar såväl till kommuner som näringsliv och enskilda då det gäller att komma till rätta med besvärliga bullerproblem.

Vattenvård

»Utan vatten kan liv inte finnas. Vatten är en oskattbar tillgång för all mänsklig verksamhet. Vattentillgångarna är begränsade. Det är därför nödvändigt att bevara, vårda — och där så möjligt — öka dem.»

Detta är första och andra budet i den av Europarådet antagna vattenvårdsstadgan. Stadgan bör vara vägledande för vattenvården även i vårt land. Utnyttjandet av våra färskvattentillgångar utan hänsynstagande till grundvattensituationen liksom den ofta ohämmade nedsmutsningen av recipienterna har ställt oss inför en helt ny vattensituation. Bristen på tillfredsställande färskvatten när det gäller den framtida vattenförsörjningen av våra storstadsregioner talar allt tydligare för en intensifierad vattenvård.

Vattenvården måste skapa tillgång till vatten av lämplig kvalitet och i tillräcklig mängd för konsumtion i hushåll och näringsliv. Därtill kommer kraven på en vattenkvalitet som tillfredsställer yrkes- och fritidsfiskares möjligheter att utöva sin verksamhet och människors önskan att kunna bada och idka båtsport i våra vattendrag.

Vattenvårdsfrågorna måste i den framtida samhällsplaneringen inta en betydligt centralare plats än vad hittills varit fallet. Redan vid bebyggelse eller industriplanering måste möjligheten att förhindra en nedsmutsning av omgivningsvatten vara av central betydelse.

Någon registrering av recipienter utvisande en samlad bild av avloppen från industri, jordbruk och tätorter finns inte. En tillfredsställande planering av nytillkommande avlopp kan därför inte göras, då man saknar uppgifter om den tilltänkta recipientens tillstånd och kapacitet.

Bildandet av vattenvårdsförbund har skett på ett fåtal ställen i vårt land. Vi tror att detta är en framkomlig väg, varför staten genom att ställa experter till förfogande bör uppmuntra bildandet av vattenvårdsförbund.

När det gäller våra svenska vatten måste den tidigare påtalade översynen komma till stånd. Investeringar i vattenvårdande åtgärder är dyrbara och en prioritering måste ske. Som grund måste finnas en översikt av det totala avloppsutsläppet.

En sådan registrering måste givetvis ske regionvis och ha som mål att katalogisera samtliga utsläpp med angivande av ämnen, ursprung och mängd. Naturvårdsverket bör få i uppdrag att genomföra en sådan registrering.

Kemiska preparat

För olika framställningsprocesser använder näringslivet i dag en lång rad kemiska preparat av skiftande giftighetsgrad. För det svenska jordbruket har de kemiska preparaten kommit att innebära förbättrade växtbetingelser och skapat möjlighet för en högre och tryggare avkastning av den svenska åkerjorden. Trots detta måste man beakta de stora risker som är förenade med ett okontrollerat användande av kemiska preparat. Tillkomsten av giftnämnden har medfört en viss förbättring, då man numera genom registrering får möjlighet att komma till rätta med sådana ämnen som har starka negativa

effekter. Men enbart registrering löser givetvis inte problemet. Vad som erfordras är en allsidig undersökning ur toxikologisk synpunkt.

För att minska användningen av kemiska preparat vid framställning av livsmedel måste en ökning av den resistensbiologiska forskningen ske. Den ringa verksamhet som hitintills bedrivits på detta område har gett utomordentligt goda resultat, men utvecklingen av en enda växtsort tar så lång tid att även andra vägar att undvika förgiftningsrisker måste prövas. På samma sätt som det är värdefullt att det i giftnämnden finns representanter för lantbruket skulle det vara av stort värde om lantbrukets försöksanstalter kunde tillföras toxikologer.

Den nuvarande lagstiftningen ger möjligheter till höga krav på rening då det gäller utsläpp i sjöar och vattendrag från nyanlagda industrier, men den ger inte tillräckliga möjligheter att komma till rätta med de redan befintliga föroreningskällorna. Ur ekonomisk synpunkt medför en omläggning av en tillverkningsprocess ofta så stora kostnader att det inte är möjligt att övergå till en procedur som skulle innebära en minskad förgiftningsrisk. Samhället måste här vara berett att ingripa för att möjliggöra för företaget att söka nya tillverkningsvägar.

Landskapsvård

Utbyggnaden av tätorter samt anläggande av kommunikationsleder medför varje år en icke oväsentlig förändring av landskapsbilden. Detta är en naturlig utveckling med hänsyn till kravet på förbättrade kommunikationer och kravet på ändamålsenliga tätorter. Men det kräver skärpt uppmärksamhet från miljövårdssynpunkt.

De sår i naturen som åstadkommes genom täktverksamhet är svåra att läka. Eftersom den nuvarande lagstiftningen medför att täktverksamhet inte får startas med mindre länsstyrelsen givit sitt tillstånd, finns det goda förutsättningar för att i framtiden trygga återställning av naturen till ett sådant skick att olägenheten med tåkten blir minimal.

För att klara en finansiering av återställningen bör företag och enskilda få tillfälle att bygga upp återställningsfonder, till vilka kan föras obeskattade vinstmedel, som då de användes för återställning efter slutad täkt förblir skattefria.

I samband med avvecklingen av mindre jordbruksfastigheter sker en avsevärd nedläggning av åkerjorden, för vilken man inte kan finna en lämplig alternativ användning. Tanken att man skulle kunna omvandla den nedlagda åkerjorden till produktiv skogsmark har visat sig orealistisk. Som framgår av årets statsverksproposition finnes för närvarande omkring 160 000 ha åkerjord, som med fördel skulle kunna användas som skogsmark, men vilka ännu ligger outnyttjade. Med den nuvarande skogsodlingstakten skulle, under förutsättning att något nytillskott av åkerjord inte sker, den nuvarande outnyttjade arealen inte vara skogsodlad förrän någon gång i början på 1980-talet.

Det framstår som självklart att man inte kan låta så stora arealer ligga outnyttjade. Även om det skulle vara möjligt att öka skogsodlingen högst avsevärt är det tvivelaktigt om skogsalternativet är ekonomiskt riktigt. I de fall då den nedlagda åkerjorden gränsar till ett större skogsområde torde det kunna motiveras. Men nyplantering av skog framstår i dag knappast som någon räntabel investering.

Ur landskapsvårdande synpunkt är det inte en acceptabel lösning att huvudparten av den nedlagda åkerarealen förvandlas till skog. I en del områden skulle detta medföra en så total förändring av landskapsbilden att det ur bebyggelse- och rekreationssynpunkt vore direkt olämpligt.

En måhända framkomlig väg utgör betes- och vallproduktionen. Många problem måste emellertid lösas i detta sammanhang, problem av både driftmässig, ekonomisk och juridisk art. Naturvårdsverkets landskapsbyrå bör därför snarast kartlägga vilka områden som skall bevaras, så att åtgärder kan vidtagas redan vid den tidpunkt då jordbruksdriften lägges ned.

I detta sammanhang förtjänar det framhållas att lokalisering av fritidsbebyggelse i form av enstaka friliggande fastigheter eller mindre grupper av sådana har en gynnsam effekt för landskapsvården. Genom en sådan bebyggelse bibehåller odlingslandskapet sin levande karaktär, och igenväxningen av nedlagd åkerjord motverkas i viss utsträckning. De fastighetsbildande myndigheterna måste iakttaga mindre restriktivitet mot denna form av bebyggelse än vad som nu är vanligt.

Vi vill föreslå att statens naturvårdsverk i samråd med lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen får i uppdrag att utreda formerna för en god landskapsvård. Därvid bör de påtagliga möjligheter att upprätthålla en levande landsbygd som de mindre jordbruken och deltidjordbruken har beaktas. I särskild motion göres hemställan angående förslag om formerna för god landskapsvård.

Åberopande det anförda hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kungl. Maj:t måtte fastställa gränser för acceptabla bullernivåer liksom, efter genomförd undersökning och registrering av de svenska vattendragens föroreningsgrad, gränsvärden för tolerabel vatten- och luftförorening.

Stockholm den 28 januari 1969

Yngve Holmberg (m) *Gösta Bohman (m)* *Leif Cassel (m)*

Rolf Eliasson (m) *Carl Eric Hedin (m)* *Astrid Kristensson (m)*

i Moholm

Tage Magnusson (m) *Karin Wetterström (m)*

i Borås